

Szigorlati tételek vázlata

(CSAK VÁZLAT!!!-azaz ennél több kell a vizsgán!)

1. A pátriárkák kora I.

A.) Az elhívás oka: Zsolt. 37:5 a bűn megsokasodása --- ebből következően Isten kiválaszt előbb egyeseket, hogy ők képviseljék (őstörténet és pátriárkák kora), később egy egész népet nevel ki (Ésa. 5.fejezet a nemes szőlővessző hasonlata). Miben áll tehát a zsidó nép különlegessége? Válasz Róm. 3:1-2.

Miért pont Ábrahám? Jak. 2:23 – Isten „barátja” volt

B.) Ábrahám élettörténete tanulságokkal:

Pozitív jellemtulajdonságai:

- Hitbeli döntése Ur és szűkebb családja elhagyásáról, valamint Kánaánba költözéséről (I. Móz.12.1-3, vö. Zsid.11:8). „Cserében” Isten földet, nagy nemzetséget és áldást ígér neki. Utóbbi ígéret Krisztusra is vonatkozik.
- Viszonyulása Lóthoz
- Vendégszeretet
- Közbenjárása Szodoma-Gomoráért
- Életének áldása mindenki előtt nyilvánvaló (pl. I.Móz.21:22, I.Móz.23:6)
- A hit továbbadása nemzetségében
- Izsák feláldozásának szándéka (I. Móz.22. fej. vö. Zsid.11:19)

Negatív események

- Felesége letagadása kétszer is (I.Móz.12. és 20. fejezet)
- Hágár feleségül vétele (korszokás)---Izmael születése, ami következményeiben máig kihat (I.Móz.16:12)

Összességében hitbeli példakép az Újszövetségben is: Jézus visszahivatkozása (Ján.8:56), Pál szavai (Róm.4.18-22)

C.) A bibliai kronológia alap évszámai: ie.605 ---ie. 966 ---ie. 1445 ---ie. 1875. (Igehelyek: I.Kir.6:1, Gal.3:17)

A káldeai Ur – tudj róla mondani legalább 5-10 mondatot.

2. Pátriárkák kora II.

A.) A pátriárkák elhívásának oka: lásd az 1. tétel A.) részét

B.) Jákob és József

- Jákob: - Csalás és becsapottság életsorsa
- nevének jelentése, születése körülményei (prófécia arról, hogy ő lesz a „nagyobb”)
  - Izsák és Rebeka hibája a gyereknevelésben: „kedvenc” gyerek
  - Jákob és Ézsau eltérő jelleme: az egy tál lencse esete
  - Az elsőszülöttségi áldás: ki miben hibázott? (Mindenkori hibázott, a következmények beláthatatlanok, a család szétesik)
  - Jákobot Isten megerősíti. Harránba megy Lábánhoz, ahol kétszeresen is becsapják: a feleségével és a munkája-vagyona kapcsán
  - Csalással távozik Lábántól
  - Csalással próbálja bosszúszomjas testvérét, Ézsaut megnyerni

- NÉV- ÉS JELLEMVÁLTOZÁS: Jabbok réve lelki és fizikai küzdelme, Jákob Izraellé válik
- Jákobot azonban ezután is becsapják: saját fiai József halálával
- Feloldást élete utolsó éveiben talál: amikor családjával együtt beköltözik Egyiptom földjére (I.Móz.47:9) Az én bujdosásom esztendei, így emlékezik meg életéről)

József: - Az álmok életsorsa: Jézushoz hasonló tökéletesség

- Jákob hibája fiai nevelésében
- József gyermekora: cifra köntös, atyja elkényeztetése, álomlátás
- A testvérek kegyetlensége: rabszolgasorba kerül
- Egyiptomi élete szakaszai: 1. Potifár házában; 2. a börtönben; 3. a fáraó főembereként = MINDIG UGYANAZ AZ EMBER MARAD
- Tökéletes viselkedése: 1. Potifár házának gondviselőjeként; 2 Potifár feleségével; 3. a börtönben; 4. a fáraó szolgálatában; 5. testvérei nevelésében; 6. a választott nép történetében (Gósen)
- Élete tanulsága: Róm.8:23 és a gonosz jóra fordításának elve I. Móz.50:20

C.) Körtörténet: A hükszoszok (kb. ie. 1700/1640-1530) – legalább 10 mondat a hükszoszokról.

3.) A kivonulás

A.) Viták a kivonulásról:

- A Biblia szerint: Gal.3:17 és Exod. 12:40 (helyesen „Egyiptom és Kánaán földjén”) szerint ie.1445
- Mások szerint: II. Ramszesz idején ie.1200 körül
- A legtöbb történész szerint: nem volt kivonulás

Érvek a biblikus álláspont mellett:

- A bibliai történetek így illeszkednek bele az egyiptomi történelembe (Hatsepszut, III. Thotmesz, II. Amnehotep)
- A Biblia belső kronológiája csak ebben az esetben nem borul fel (bírák kora 350 éve)
- Az amarnai levelek bizonyossága a „habiruk” betöréséről
- Merneptah sztélé szerint Izrael 1200 körül, már mint nép élt Kánaánban

B.) Mózes és a kivonulás

- új fáraó, aki nem ismerte Józsefet rendelete, Mózes születése
- a fáraó lánya örökbefogadása, kettős neveltetés: anyja hatása, illetve egyiptomi nevelés Ap.Csel. 7:22, Zsid. 11:24-25
- Mózes gyilkossága és menekülése
- 40 év Midián szerepe az életében IV. Móz.12:3
- Elhívása
- A zsidó nép kikérése a fáraótól, tíz csapás (mit jelent, hogy Isten megkeményítette a fáraó szívét?); az 1-9 és 10. csapás közti különbség
- Peszách ünnepe és a kivonulás: ez már hitbeli döntés eredménye volt

4. A pusztai vándorlás

A.) Útvonal: A Vörös-tengeri átkelés után Isten dél felé vezeti a népet – hogy eljussanak a törvényadás helyére, amit Mózesnek megígért, a Sínai Hórebig; és hogy ne kerüljenek összeütközésbe a harcos tenger menti népekkel. Kb. 2 milliós tömeg, szabályos rendben, Isten felhőben és tűzoszlopban vezeti őket

B.) Főbb állomások és lázadások: II. Móz.13:17-V. Móz.34. fejezet

- Vörös tengeri átkelés csodája
- Étel és ital a népnek (keserű víz, fűrjek és manna – ennek jelentősége)
- Mózes bírakat választ ki maga mellé
- Izrael a Sínai hegyenél, a törvényadás: 1. erkölcsi; 2. polgári; 3. egészségügyi és 4. ceremóniális törvények
- Fordulat: Kádes-Barneánál – a nép hitelensége (kivétel Józsué és Káleb) miatt 40 év a pusztában, míg ez a generáció ki nem hal
- Szinte folyamatos lázadások Mózes és Isten ellen; ezek közül mindenképp kiemelendő: 1. Aranyborjú; Áron és Mirjám lázadása; 3. Mózes hibája IV. Móz.20.-ban, ennek jelentése: a kőszikla Krisztus volt Zsid. 10:4; IV. Móz.21-ben a tüzes kígyók támadása és ennek jelentése vö. Ján.3:14.

A pusztai vándorlás lelki tanulságai:

- 1.) II. Móz.20:2 vö. Kol. 1:13 – a bűnből való szabadulás jelképe
- 2.) a zsidó nép számára az Istennel kötött szövetség valóságának bizonyossága. A szövetség csak feltétellel volt érvényes: V.Móz.28. fejezet áldás és átok fogalmazta ezt meg, amelyet a zsidók elfogadtak.
- 3.) Csak ekkor teljesebben be az Ábrahámnak adott jövendölés ezen része

Mózes személyének jelentősége: Jézushoz hasonló próféta V. Móz.18. fejezet:

- törvényadó,
- népvezér, aki a szolgaságból a szabadságba vezette népét,
- meg nem értettség vette körül, ahogy Jézust is

Mózes egyetlen hibájának következménye – hogy nem mehetett be az Ígéret földjére – annak a bizonyossága volt, hogy a vezetők felelőssége óriási. Bár Kánaánba végül nem jutott be, de Isten magához vette a halála után. (Júd.1:9; Mát.17:3)

5. Honfoglalás

A.) Lásd a 4. tétel A. részét, azzal a különbséggel, hogy a 3. álláspont szerint: nem volt honfoglalás, Józsué könyve csak egy mítosz, amivel utólagosan igazolni akarták, hogyan lett a zsidó nép Kánaán ura.

B.) A honfoglalás menete:1405-1400

- 1.) Jordánon túli területek elfoglalása még Mózes idejében
- 2.) Átkelés a Jordánon
- 3.) Jerikó elfoglalása (Ráháb és háza népe megmenekül ---Jézus családfájában benne van Ráháb is)
- 4.) Ai kudarca (Józsué első hibája)
- 5.) Áldás és átok kihirdetése, az Istennel való szövetség megerősítése Ebál és Garizim hegyén
- 6.) Szövetség a gibeonitákkal (Józsué második hibája)
- 7.) A déli hadjárat
- 8.) Északi hadjárat
- 9.) Hebron bevétele
- 10.) Földosztás (Józsué magának csak a megmaradt részt választja: Timnáth-Szeráh). Ekkor még sok területet nem foglaltak el, ezt a törzseknek maguknak kellett volna megtenniük.

Tanulság: A népirtás és istenítélet különbsége

- 1.) a zsidók nem mindenkit öltek meg (bizonyos népcsoportok kegyelme; akik megtértek; akik szövetségre léptek velük kegyelmet kaptak).
- 2.) Zsákmányszerzési tilalom (ennek megsértése olyan súlyos volt, hogy halálbüntetés járt érte, lásd Ákán és családja).
- 3.) A kánaáni népeknek 430 év adatott Ábrahám után a megtérésre. Ezt a kegyelmi időt a pátriárkák bizonyossága ellenére sem használták ki.

C.) Józsué életpályája

- maga Isten jelölte ki Mózes utódként Iv. Móz.27:18-23(nehéz lelki teher lehetett ez számára, különösen a honfoglalás előestéjén)
- Mózes mellett volt mindvégig a pusztai vándorlás idején a harcokban és a törvényadásnál is (II.Móz.17:8-16 amálekíták ellen, a Sínai hegyen II. Móz.24:13; ő is egy Kánaánba kiküldött kém III. Móz.13-14. fejezet; ő kísérte el Mózeset utolsó útjára is V. Móz.31. fej.)
- a honfoglalás során maga Isten jelöli ki a feladatra Józs. 1:1-9
- két hiba kivételével mindent tökéletesen visz véghez: egyszerre jó katona és mélyen hívő ember
- a földosztásnál szerénységet tanúsít
- élete végén népgyűlést hív össze, ahol személyes példaadással mutat utat Józs.24:14-25

6. Bírák kora

A.) A korszak általános jellemzése:

- törzsek szövetsége ie.1400 és 1050 között
- a törzsek élén bírák álltak: 1.) Isten jelölte ki őket a nép megszabadítására és vezetésére; 2.) a nép vezetői voltak katonai, politikai, igazságügyi és vallási értelemben; 3.) Párhuzamosan több is lehetett belőlük
- a teokrácia állomforma fogalma
- Isten parancsa ellenére a kánaániakat nem irtják ki: adófizetőkkel teszik őket + később össze is házasodnak velük ---vallási keveredés (Bír.1:28; 2:3)
- ezért a bírák korára jellemző a ciklikusság: bűnbe esés --- idegen hatalmak (filiszteusok, mezopotámiaiak, kánaániak, edomiták, ammoniták, moabiták) elnyomása ---- a nép megtérése --- Isten szabadítót küld, aki helyreállítja a rendet ---- és a ciklus kezdődik előről

B.) Egy szabadon választott bíra pályájának ismertetése (pl. Gedeon, vagy Sámson, vagy Jefte)

7.) Sámuel szolgálata és a királyválasztás

A.) Sámuel élete

- Éli főpap és bíra ie.1140-1100 bűne: fiai iránt túl elnéző --- Izrael mélypontja, a frigláda is elveszik, a nép megútálja Isten szolgálatát (Ében-Ézer ie.1100)
- Ugyanakkor Éli neveli fel Sámuel, aki Izrael történetének legnagyobb mélypontjától egészen a csúcsig, Dávidig köti össze az eseményeket
- Sámuel születése és anyja fogadalma
- Sámuel Silóban Éli mellett, Isten már gyermekként elhívja őt. Jellemzése: I.Sám.2:26 és I.Sám.3:19
- Éli tragikus halála után Izrael főpapja, bírása és prófétája kb.50 éven át tanít, prófétaiskolákat hoz létre, megtérésre indítja a népet (I.Sám.7. fejezet Mispa)
- Isten békességet és győzelmet ad nekik a filiszteusokkal szemben ie. 1080-tól (második Ében-Ézeri csata)

B.) A királyság kialakulása Izraelben

- ie. 1050 körül a nép megkeresi Sámuelét és királyt kíván
látszólag: mert Sámuel fia nem jól végzik szolgálatukat, ezért legyen Izraelben is király, ahogy minden népnél szokás I.Sám.8:3-5
valójában: I.Sám.8:7 Istent „utálták meg”
- Sámuel Istenhez fordul, de Isten megengedi, amit a nép akar, noha nem ez volt eredeti szándéka
- A királyság intézményének előzménye: Gedeon fia, Abimélek idején (Bír.9.fej.)
- A királytörvények: V.Móz. 17:14-20 (nem csak felsorolásuk, de rövid magyarázatuk is szükséges!)

8. Saul és Dávid

A.) Saul királysága (ie. 1050-1010)

- A királyválasztás körülményei: Saul szerénysége a sorsvetés idején; népnek tetsző külső, népnek nem tetsző származás (a legkisebb törzsből, Benjáminból), sokan ezért nem követik Sault, de ő ezért nem áll bosszút
- Pozitív magatartása akkor, amikor Izrael veszélybe kerül (harc az ammoniták ellen)
- Nagylelkűsége a győzelem után, nem áll bosszút ellenségein

Saul megsötétedése fokozatosan ment végbe. Fő hibája: a megbánás hiánya; önteltség

- Első hiba: önkéntes áldozatbemutatás a filiszteusok elleni harc kezdetén (I.Sám.13.f.)
Sámuel első figyelmeztetése: „nem lesz állandó a te királyságod”
- Második hiba: Saul kegyetlen étkezési tilalma egy elhúzódo csatában, ami majdnem fia, Jonathán életébe kerül (I. Sám.14. f.)
- Harmadik hiba: Amálekíták elleni harc: Saul önkényesen megkíméli Agág életét Isten akarata ellenére. Sámuel maga öli meg az ellenséges királyt és kinyílvánítja, Isten elveszi a királyságot Saultól. Sámuel nem keresi fel többet Sault, de bánkódik miatta (I. Sám.15.f.)
- Saul ezek után egyre jobban eltávolodik Istentől: 1.) az új felkent király, Dávid üldözése. Bár többször is úgy tűnik, mintha megbánná ezt, nincs valódi bűnbánat a szívében (pl. I.Sám.24:17-18); 2.) A filiszteusok elleni, utolsó, döntő csata idején Saul az endori halottlátóhoz fordul Isten helyett; 3.) Saul önbeteljesítő jóslata: öngyilkos lesz

B.) Dávid királysága (ie.1010-970)

- Saul titokban keni fel Dávidot, Saul királysága idején (I.Sám.16:7)
- Isten szeretetének megnyilatkozása Dávid életében, hogy egyre népszerűbbé teszi őt: Góliáth legyőzése és a filiszteusok elleni harcokban való sikerek (I.Sám.18:14-16)
- Saul üldözése idején is Istenfélőn viselkedik: nem emel kezét a felkent királyra (kétszer is megkíméli az életét); Jonathánnal való barátsága (II.Sám.1:26)
- Saul üldözése idején Dávid hibákat is követ el, de minden esetben megbánja bűnét.
Legalább három ilyen hiba ismerete: pl. a filiszteusok földjére menekül kétszer is; hazugságban él Siklágban; haragja felkel Nábál ellen, akit meg akar ölni
- Dávid hebroni királysága Saul és fiai halála után ie.1010-1003 – ennek oka, hogy halálosan megsérti Abnert (I.Sám.26.f.), aki emiatt kettészakítja az országot Saul halála után
- Dávid királysága idején Izrael országa eléri legnagyobb méretét: filiszteusok, moabiták, ammoniták, edomiták és szírek elleni győzelmek.
- Dávid beveszi Jeruzsálemet és az ország fővárosává teszi. (Csak ekkor fejeződött be a honfoglalás)

- Első lépések a központi vallási kultusz kialakítására: a templom építésének terve, építőanyagok beszerzése, tervek készítése, a frigyláda Jeruzsálemba vitele, a lévíták és papok rendjének kialakítása (A Messiásra is vonatkozó ígéret a templomépítő fiúról: II.Sám.7:12-16)
- Dávid legnagyobb bűne: Bethsabé és Uriás esete. A bűn kialakulásának menete: tétlenség --- unalom --- megkívánás --- házasságtörés --- a nem kívánt terhesség megoldási kísérlete --- Uriás meggyilkoltatása (Joáb szó nélkül végrehajtja a kegyetlen parancsot)
- Dávid legnagyobb bűnbánata Nátán próféta hatására, 1 év után (51. zsoltár).
- Nincs bűn következmény nélkül: II.Sám. 12:6 „négy annyit adjon érte”: 1.) Bethsabé első gyermeke; 2.) Ammon; 3. Absolon 4. Adónia („akit atyja soha meg nem szomorított” I.Kir.1:6) –ezt a szakaszt ki is kell tudni fejteni
- Isten bocsánatáról tanúskodik: 1.)Isten megajándékozta Dávidot Salamonnal; 2.) Innentől kezdve a jó király mércéje Dávid, aki „Isten kedve szerint való férfiú volt”. Tudott nagyokat bukni, de „szíve tökéletes volt” Isten felé.

9. Salamon királysága

A.) Salamon uralkodása (ie.970-930)

- Isten szeretete kísérte gyermekkorában (II.Sám.12:24), maga Isten jelölte ki a királyságra (I.Krón.22:9); Dávid külön foglalkozott vele; már apja életében királlyá választották Adónia lázadása után (I.Kir.1:32-53)
- kezdeti alázata I.Kir.3:7 Gibeonnál (nehéz teher Dávid nyomába lépni)
- Isten ezért bölcsességgel ajándékozta meg (I.Kir.3:16-28)
- Uralkodása kezdetén keményen lép föl Dávid végakarata szerint (I.Kir.2.fej.) – ennek oka: Isten előre látta, hogy ezek az emberek veszélyesek lennének a fiatal királyságra.
- Kereskedelem: Föníciával, tengeri kikötő Eilatban, expedíció Ofir aranyáért
- Építkezések: 1.) ie.966-tól a templom; 2.) királyi paloták; 3.) királyi városok (I.Kir.9:15)
- Nagy gazdagság, amelynek híre messzire eljut (I.Kir.10.f. Sába királynő látogatása)
- Diplomáciai kapcsolatok: uralkodása idején béke; a békét dinasztikus házasságokkal erősíti meg ----sok feleség ---sok idegen isten --- Salamon maga is bálványozó lesz I.Kir.11:1-8
- később Salamon az össze többi királytörvényt is megsérti (ezt kicsit részletezni kell)
- Isten feddése, majd próféta ítélete: I.Kir.11:11-13, Salamon reagálása erre I. Kir.11:40
- Innentől kezdve háborúk vannak országában
- Élete végén megtér, ennek tanúsága Prédikátor könyve, amely végigveszi megtérése történetét.

B.) Az ország kettészakadása

- közvetett okok: 1.) Salamon magas adói uralkodása végén; 2.) Volt már a kettészakadt királyságnak előzménye Dávid hebroni királysága idején
- közvetlen ok: Roboám.
Amiről Roboám nem tehetett: - származása (pogány, ammonita anya)
- ebből származó neveltetése
Amiről Roboám tehetett: - kialakított ingatag, pökhendi jelleme
- a sikhemi országgyűlésen tanúsított viselkedése

10. Az északi országrész története Akháb uralkodásáig

- A.) Az északi országrész általános jellemzése: 1.) ie. 930-722 között állt fent, isten ítélete zárja le történelmét az asszír hódítással.; 2.) 10 törzs területéből alakult ki; 3.) Gyors dinasztiaaváltások, királypuccsok; 4.) Meredek erkölcsi és vallási hanyatlás- a legnagyobb mélység Akháb és Jézabel kora; 5.) kétféle hamis vallás: Jeroboám borjú-kultusza és a

kánaáni vallás; 6.) Prófétákat ad Isten – a legnagyobb Illés és Elizeus, de csak egy félig-reformkirály van: Jéhu; 7.) Csak Királyok könyve ír az északi országrész történetéről.

B.) Jeroboám és a hamis kultusz kialakulása Izraelben

- Jeroboámot Isten jelölte ki a trónra (I.Kir.11:26-40), de Salamon üldözése miatt Egyiptomba menekül

- A sikhemi országgyűlés idején ie.930 kéznél van, hogy a lázadók élére álljon, 10 törzs elszakad Jeruzsálemtől és a Júdától.

- Dinasztikus okokból saját kultuszt hoz létre: tudatosan fordul szembe Istennel:

- 1.) Istenek (aranyborjú!-nem véletlenül)
- 2.) két kultuszhely: Dán és Béthel
- 3.) papok a nép aljából
- 4.) ünnep, amelyek hasonlítottak a júdabelihez

- eredmény: a nép fejében összezavarodott az eredeti zsidó vallás és Jeroboám bálványvallása
Régészeti bizonyosság: Dán feltárt szentélye; korabeli nevek, amelyek a két vallás keveredését mutatják

- Isten figyelmezteti Jeroboámot egy próféta által (I.Kir.13.fej. – név szerinti jövendölés Jósiás júdabeli királyról), de ő nem hallgat rá: ---- ítélet Jeroboám háza ellen I.Kir.14:10-11 (Itt is felemás a király viselkedése, amikor felségével megkeresteti Ahija prófétát Silóban)
Érdekes: I.Kir.14:13 vö.Ésa.57:1

C.) Akháb és Jézabel korának ismertetése

- Akháb és Jézabel kora Izrael történetének mélypontja: a kánaáni kultuszok teljesen uralják az

országot, ugyanekkor azonban Illés és Elizeus szolgálata Isten legnagyobb kegyelmét mutatta meg.

- A közállapotokra jellemző (I.Kir.16:34 vö.Józs.6:26)

- Akháb jellemére nagyon rossz hatással volt a pogány föníciai asszony I.Kir.21:25. Ennek egyik legkifejezőbb esete Nábót története.

- Isten megtérésre indító ítélete: 3 évig nem ad esőt Izraelben (Baál a kánaáni Isten esőisten volt)

- Illés a Kármel-hegyre hívja Baál követőit, hogy kiderüljön, ki az Isten. A nép megtér, szinte Akháb is, de felesége hatására újra üldözni kezdi Isten követőit (I.Kir.18-19.fej.)

- Akhábnek vannak még tiszta pillanatai pl.I.Kir.20.f., de végül teljesen elengedi Isten kezét és értelmetlenül meghal egy csatában I.Kir.22. f.

- A hívő maradék csak Jéhu ezt követő reformjai idején tud erőre kapni.

- Akháb korának történeti emléke a Kurkh-sztele ie.853 egy asszírok elleni csatáról, amelyben Akháb is részt vett nagy sereggel.

11. Az északi országrész története Akháb halálától az ország pusztulásáig

A.) Akháb koráról néhány összefoglaló szó, lásd 10.tétel C. pont

B.) Jéhu felemás vallási reformjai

- Isten jelölte ki Jéhut, hogy végrehajtsa Akháb házában az ítéletet: II.Kir.9:1-14

- Az ítélet végrehajtása: Jórám és Akházia megölése

Jézabel megölése

Akháb családjának megölése

A Baál papok és kultusz híveinek törbeccsalása és megölése

- Jéhu reformjainak felemásságát az adta, hogy dinasztikus okokból ő sem szakadt el a jeroboámi borjú kultusztól. ---Isten ítélete: II.Kir.10:30 –utódai négy ízig uralkodnak majd

- Jéhu létezését igazolja a Fekete obelisztk ie.841-ből

C.) Az északi országrész bukása, az asszír katonai nagyhatalom előretörése –ezt részletesen ki kell tudni fejteni az alábbiak szerint:

- az Asszír birodalomtól való függés 3 fokozata; hogyan valósult ez meg Izrael esetében:
  - 1.) Jéhu adófizetése ie.841;
  - 2.) Menahem idején Tiglát-Piléser alatt;
  - 3.) Hóseás idején V. Szalmánasszárral szemben. Ie.726-723/722 között megtorlás. Szamária ostromát, már Szargon fejezte be. Deportálások, „elveszett tíz törzs” fogalma.

12. A déli országrész története Josafát reformkirályságáig

A.) A déli országrész általános jellemzése: 1.) 930 – 586-ig állt fent, a babiloniak pusztították el Isten ítéletére; 2.) Júda és Benjámin törzsterületén, 3.) Csak Dávid házából származó királyok, azaz egy királyi dinasztia, kivétel Athália uralma; 4.) Mindvégig Isten vallása a hivatalos vallás, de emellett igen erős a kánaáni kultusz is; 5.) Amilyen a király, olyan a nép is – a vallási élet ennek megfelelően hullámzó volt. 6.) Három nagy reformkirály tevékenysége: Josafát, Ezékiás és Jósiás; 7.) Királyok és Krónikák történeti könyvei

B.) Roboám uralkodásának összegző áttekintése

- Ingatag jellem
- Ide kapcsolható a 9B. rész
- Roboám újra akarja egyesíteni az országot, de a prófétai feddésre letesz erről
- 3 év békesség és Isten követő uralkodás: városok építése, az északi vallási menekültek befogadása
- elhajlás Istentől ---ítélet: Sisák = I.Sesonk fáraó hadjárata ie.926 körül ---valódi megtérés --- Isten csodás győzelmet ad --- újabb elhajlás
- sok feleség, sok gyermek: így kívánta biztosítani uralmát

C.) Josafát reformkirálysága ie.872-848

- Asa azon évei hatották rá, amikor még Isten szolgált
- Apja betegése alatt, már társuralkodó
- Júda vallási életét akarja helyrehozni: épít és rombol egyszerre (A magas helyek pusztítása, ugyanakkor tanítók kiküldése)
- A vallási reform hatására Isten győzelmeket ad: filiszteusok, edom, arabiai sivatag
- Jólét, építkezések, hadsereg reform
- igazságszolgáltatás reformja

HIBA: sógorság Akhábbal: - dinasztikus kapcsolat a gyermekek között

- közös hadi vállalkozás Szíria ellen
(ie.853 Akháb halála) I.Kir.22.f
- közös kereskedelmi vállalkozás Akháziával vö.Ám.3:3

13.) A déli országrész nagy reformkirályai

A.) Ezékiás királysága (ie. 715?-686?)

- kivételes jellemzés (igehellyel), noha apja teljesen más volt
- Isten háza szolgálatának helyreállítása, bűnért való áldozat, az Istennel való szövetség megújítása: előbb a papok, majd a fejedelmek, végül a nép részvételével, személyes példaadás
- a bálványkultusz módszeres irtása (még az érc kígyó is)
- Isten hitpróbája: Szinheriba hadjárata ie.701. Ezékiás készül rá: 1.) hadsereg reform; 2.) városfal kibővítése – vastag fal; 3.) Ezékiás alagútja; 4.) raktárvárosok építése. A furcsa hadjárat kimenetele: pestis? A hadjárat bizonyosságai: a Taylor-prizma és Lákis ostroma a Ninivei palota reliefjén

- Ezékiás betegsége és csodálatos gyógyulása + 15 év élet – imára megtörténnek dolgok, amik egyébként nem történének meg
- Ezékiás bűne: a babiloni követek látogatásakor --- Isten ítélete: II.Kir.20:16-17 a babiloni fogság megjövendölése
- Ezékiás mégis Isten szerint való király volt, akinek „titkát” a Biblia így adja meg: II.Krón.31:21

B.) Jósiás uralkodása (ie.640-609)

- Nagy hanyatlás Ezékiás után: Manassé és Amon (csak összefoglalás)
- bálványok lerombolása (milyen sokrétű volt ekkoriban a kánaáni kultuszok követése) Ekkor beteljesítette a bétheli szentélyről adott jövendölést (I.Kir.13:2)
- a templom tatarozása –Mózes könyvei előkerülnek! –a király megrendülése, kérdése a prófétanőhöz, a válasz kettős (II.Krón.24.23-28)
- Páskaünnep, mély bűnbánatra hívás. Parancsba adja az Úr tiszteletét (II.Krón.34:33)
- Jósiás hibája: beleavatkozik a nagypolitikába: 1.) Hatalomváltás keleten: ie.612 Ninive bukása, babiloni-méd szövetség szemben Asszíriával és Egyiptommal (II. Nékó); ie.609 az asszír és egyiptomi seregek megkísérelnek kitörni Karkemisből. Jósiás Megiddónál Nékó útjába ál---„értelmetlenül” hal meg (ezt ki kell tudni fejteni pár mondatban)
- uralkodási évei az utolsó esélyt jelentették Júda számára a megtérésre

14. A babiloni fogság

A.) A déli országrész utolsó királyai

- Jósiás halála után Joakház ie. 609 csak 3 hónapig, a hazatérő Nékó bábkirályt tesz helyére, Joakház egyiptomi fogságban hal meg
- Joákim hűséges Egyiptomhoz 3 évig-nagy adókat vet ki
- elfordul Nékótól az ie. 605-ös karkemisi események hatására (ezt ki kell tudni fejteni)
- Legalább 10 mondat az újbabiloni birodalomról és Nabukodonozorról (ie.605-562)
- Dániel fogságra vitele, a babiloni fogság kezdete (Jer.25:11)
- ie.602/601 Nabukodonozor támadása Egyiptom ellen ---mindkét fél kimerül ---Joákim visszatér az egyiptomi hűséghez ---babiloni megtorlás ie.598 Jeruzsálem ostroma
- Jójákim az ostrom alatt meghal, fia Jójákin örökli meg a háborút. Ie.597-ben Jeruzsálem elesik: Ezékiel próféta fogolytársaival a Kébar partjára kerül, Jójákim a babiloniak csak fogságra vetik
- Sedékiás Nabukodonozor bábkirálya, az élő Istenre teszi le az esküt, hogy hűséges lesz (II.Krón.36:13), Jósiás fiaként és Joakház édestestvéreként is elvárható volt tőle az Egyiptom-ellenesség
- Jeremiás szolgálata (fajárom-vasjárom), Sedékiás ingadozása béke és háború között.
- Egyiptom átmeneti megerősödése ---Sedékiás Egyiptomba veti bizalmát
- ie.589 körül adómehtagadás --- Nabukodonozor hadjárata 1,5 éven át ie.587/586 Jeruzsálem pusztulása, Jeremiás kiszabadul, de népével marad, megírja siralmait

B.) Gedáliás helytartósága

- a nép lázadása, Nabukodonozor megtorlása (Jer.52:30)
- Jeremiás halála

C.) A fogságra vitel oka és célja: 1.) A megátalkodott hitetlenség miatt; 2.) Izrael nem töltötte be eredeti küldetését; 3.) cél: kinevelni egy hívő maradékot (jó fűgék Jer.24.f.), akik megvalósítják Isten terveit

15.) Hazatérés a fogságból

A.) A babiloni fogság vége Jer.25:11-12

- Babilon pusztulása ie.539/538. A politikai háttér bemutatása: 1.) Médó-perzsia felemelkedése, Kürosz szerepe (Ésa.45:1-4, 48:14-15); 2.) Az újbabiloni birodalom hanyatlása: Nabú-naid és Belsacár társuralkodása; 3.) Babilon elfoglalása csellel Jer. 51:36
- A hazatérés rendelete Jer.25:11-ből kiindulva ie.535. Azért csak ekkor, mert 539 és 535 között még a méd Dárius uralkodott a Biblia szerint

B.) Hazatérés

- Fokozatosan ment végbe: mivel a zsidók jól berendezkedtek a Perzsa birodalomban (néhány mondat arról, hogyan éltek ekkor a zsidók)
- ie.535 első rendelet hazatérésszel Kürosz idején (Zorobábel és Jósua vezetésével kb.50 000)
  - (- ie. 522 körül leáll a templom építése Ál-Szmerdisz idején a feljelentések miatt)
  - ie.520 I. Dareiosz rendelete a templom építésének folytatásáról –nincs hazatérés
  - (-ie. 516-ra felépül a templom, Aggeus és Zakariás tevékenysége Aggeus 2:6-9 jövendölése)
  - (- ie. 474 Xerxész idején nagy válság a zsidóság életében a Perzsa birodalmon belül: Eszter könyve – néhány mondatban össze kell tudni foglalni)
  - ie.457 I. Artaxerxész rendelete a Jeruzsálem falainak újjáépítéséről (Dániel 9:24-27 próféciájának idői támpontja), újabb hazatérők Ezsdrás vezetésével (4-5 ezer fő)
  - ie.444 Nehémiás és néhány száz fő hazatérése, hogy felépítsék a város falait.
  - Néhány mondatot minden perzsa uralkodóról kell tudni

C.) Nehémiás tevékenysége

- helytartóként tartózkodik Jeruzsálemben
- az ima és a gyakorlat embere
- 52 nap alatt megépülnek a falak „viszontagságos időkben” (Dán.9:25)
- az újjáépítés három nagy ellensége: Szanballat, Tóbiás és Gesem (Mit tudunk róluk a történelemből?)
- a fal építésének hátráltatása: gúny, ostrommal való fenyegetés, vádaskodás, belső viszályok – de Nehémiás céltudatos marad. Legérzékenyebb próbája: Neh.6:10-13
- Nahémiás reformjai: 1.) Szociális intézkedések (Neh.5.fej.); 2.) Vallási reform Ezsdrással együtt, a nép tanítása Neh.8:8 és egy vallási szerződés megkötése: vegyes házasságok, szombat, papi jövedelmek, tized kérdésében
- Nehémiás második helytartósága idején ugyanezekkel a problémákkal néz szembe és radikálisan oldja meg őket: (Neh. 13. fej.)
- Nehémiás jelleméről jó összefoglalást ad: Neh.5: 14-18

16. Az intertestamentális kor

A.) A korszak meghatározása

- fogalom magyarázat
- korbéli elhelyezés: ie.400-ie.5
- csak Dániel könyve 10-12. fejezetei szólnak erről az időről

B.) Egymást váltó hatalmak

- ie. 535-332 Perzsa fennhatóság: a zsidóság helyzete jó (nippuri levéltár –akár gazdag kereskedők is lehettek, Márdokeus Xerxész korában magas rangú tisztviselő volt a történelem szerint is); vallásszabadság
- ie. 332-323 Makedón fennhatóság: Nagy Sándor kivételezett a zsidókkal, a Talmud szerint azért, mert a zsidók megmutatták neki a róla szóló jövendöléseket

ie. 323-198 Egyiptomi fennhatóság (Ptolemaidák): Viszonylagos jólét, II.Ptolemaiosz alatt elkészül a Septuaginta ie.250 körül

ie. 198-142 Szír fennhatóság (Szeleukidák) – IV. Aniochos Epifanesz zsarnoki rendelete Jeruzsálemben ie.167 --- a Makkabeusi felkelés (erről részletesebben is kell tudni: 164 Júdás Makkabeus megtisztítja a jeruzsálemi templomot, a hanukka ünnep eredete; 142-ben Simon idején teljes függetlenség)

ie. 142-ie. 63 Zsidó nemzeti függetlenség korszaka: Johannesz Hürkánosz uralkodásának összefoglalása (ie. 135-104); a szanhedrin kialakulása

ie. 63 - i.sz. 395 Római fennhatóság – Pompeius Magnus bevonulása Jeruzsálembe, hogy véget vessen a belső viszályoknak

C.) A kor jellegzetes valláspolitikai „pártjainak” elemzése: 1.) farízeusok; 2.) szadduceusok; 3.) esszénusok

HA BÁRMI NEM VILÁGOS, AKKOR KERESSETEK NYUGODTAN!